

Motion till riksdagen 2010/11:K277

av Lars Ohly m.fl. (V)

Meddelarfrihet för privatanställda i offentligt finansierad verksamhet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning med uppdrag att återkomma med lagförslag som garanterar alla arbetstagare hos utförare av offentligt finansierad verksamhet meddelarfrihet och meddelarskydd.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på föreskrifter om obligatorisk information om meddelarfriheten inklusive efterforskningsförbudet.

Meddelarfrihet för offentligt anställda

Yttrande- och meddelarfrihet är väsentliga inslag i ett modernt öppet demokratiskt samhälle. Anställda inom offentlig verksamhet har tystnadsplikt ifråga om enskildas ekonomiska och personliga förhållanden. Detta är viktigt för enskildas tilltro till offentlig verksamhet och alla arbetstagare informeras om detta. Samtidigt omfattas alla offentligt anställda av meddelarfriheten. Det innebär att de har grundlagskyddad rätt att meddela uppgifter med syfte att sprida dessa i tryckt skrift eller i etermedier och att myndigheter och andra offentliga organ inte får efterforska källan till ett sådant meddelande. Vid missförhållanden på arbetsplatsen har således varje offentligt anställd arbetstagare rätt att offentliggöra uppgifter om detta.

Fel! Okänt namn på

Bristande meddelarfrihet i offentligt finansierad verksamhet i privat regi

Andelen anställda i offentligt finansierad verksamhet som bedrivs av privata entreprenörer har ökat dramatiskt under den borgerliga regeringsperioden. Tusentals anställda i skattefinansierad verksamhet inom exempelvis vård, skola, omsorg och arbetsförmedlingsverksamhet har bytt arbetsgivare från kommuner, landsting och stat till privata företag.

En ofta förbiseedd konsekvens av denna snabba omvandling är att anställda som går över från offentlig till privat anställning mister sin meddelarfrihet och skyddet mot efterforskning och repressalier. I stället gäller en långtgående tystnads- och lojalitetsplikt gentemot arbetsgivaren. Bristande lojalitet kan utgöra saklig grund för uppsägning. Ur de anställdas synvinkel är detta ett stort och växande problem. I dag är t.ex. mer än en fjärdedel av Kommunals medlemmar privatanställda, och saknar därmed det skydd meddelarfriheten ger, trots att de har samma arbetsuppgifter som de tidigare haft som offentliganställda. För en stor grupp anställda innebär privatiseringarna ett betydligt hårdare klimat på arbetsplatsen.

Inskränkningen av meddelarfriheten för det ökande antalet privatanställda i offentligfinansierad verksamhet innebär också ett demokratiskt underskott. Mediernas och allmänhetens möjligheter att få insyn i hur skattepengar används och hur väl sociala rättigheter som utbildning, vård och omsorg tillgodoses urholkas. Det är en utveckling som måste brytas. Medborgarna har rätt att ställa krav på genomskinlighet i gemensamt finansierade verksamheter, och de anställdas civilkurage och ansvarskänsla för de många gånger livsviktiga arbeten de utför ska inte kväsas av företagsekonomiska hänsyn.

Det förekommer att kommuner och landsting beslutar om ett visst skydd för personalens meddelarfrihet hos privata entreprenörer som villkor för upphandlingen. Avtalen ser dock olika ut i olika delar av landet. Det är, ur både arbetsrättslig och medborgerlig synvinkel, ohållbart att personalens möjlighet att utan risk för repressalier berätta om missförhållanden i skattefinansierade välfärdsverksamheter ser helt olika ut i olika delar av landet. Bristen på en enhetlig nationell lagstiftning om meddelarskydd har också lett till att det inom en och samma kommun eller landsting kan gälla flera parallella regelverk.

Vid sidan av det uppenbart orimliga i att olika grad av meddelarfrihet gäller i olika delar av landet och inom olika typer av privat verksamhet är det dessutom oklart vilken juridisk status lokalt tecknade avtal om meddelarfrihet och efterforskningsförbud har.

Vi anser att det ska finnas en enhetlig lagstiftning som säkerställer samma regler för personalens meddelarfrihet och skydd mot efterforskning och repressalier i alla verksamheter som finansieras med skattemedel, oavsett om driften är offentlig eller privat. Avgränsningen mot vad som får anses som företagshemligheter måste noggrant bedömas och regleras i denna lag, så att det utrymme för godtycke som i dag finns för arbetsgivaren att själv bestämma vad som är en sådan hemlighet täpps igen.

Fel! Okänt namn på

Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att återkomma med lagförslag som garanterar alla arbetstagare hos utförare av offentligt finansierad verksamhet meddelarfrihet och meddelarskydd. Utredningen bör utgå från principen att skyddet så långt möjligt ska vara detsamma som för offentliganställda. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Obligatorisk information om yttrande- och meddelarfrihet

Trots att meddelarfriheten i dag gäller fullt ut i offentliga verksamheter förekommer försök att sätta munkavle på arbetstagare genom att hänvisa till såväl sekretesslagen som lojalitetskrav.

Det finns exempel på offentliga arbetsgivare som förbjudit arbetstagare att tala med medierna och som har som rutin att arbetstagare ska rapportera mediekontakter till sin chef. Det har också uppdagats att det finns offentliga arbetsgivare som inte är medvetna om förbudet mot att eftersöka källor.

För att undvika att anställda låter sig tystas i strid mot lagen bör kraven på offentliga arbetsgivare att informera samtliga anställda om meddelarfriheten skärpas. Skyldigheten bör även utvidgas till att gälla för privata utförare av skattefinansierad verksamhet så snart en lagstiftning om meddelarfrihet i dessa verksamheter införts.

Regeringen bör återkomma med förslag på föreskrifter om obligatorisk information om meddelarfriheten inklusive efterforskningsförbudet enligt ovan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 25 oktober 2010

Lars Ohly (V)

Ulla Andersson (V)

Lena Olsson (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Hans Linde (V)

Jonas Sjöstedt (V)

Josefin Brink (V)